

Հայ ժողովրդի պատմության Ժամանակագրություն

1842 սեպտեմբեր 22 Թիֆլիսում ծնվեց պատմաբան Ալեքսանդր Երիցյանը: (Վախճ. 1902թ.-ին):

դեկտեմբեր 3 Չմյունխայում ծնվեց լեզվագետ, թարգմանիչ Մեսրոպ Նուպարյանը: (Վախճ. 1929թ.-ին, Մարսելում):

դեկտեմբեր 3 Ծնվեց արևմտահայ վիպասանուհի Սրբուհի Տյուսաբը: (Վախճ. 1901թ.-ին):

1843 մայիս 1 Կենետիկում Մխիթարյանները հրատարակում են «Բազմավեպ» ամսագիրը, որը գոյատևում է մինչև օրս:

մայիս 18 Ծնվեց ամենայն հայոց կաթողիկոս Ներսես Եպիսկոպոս Աշտարակեցին: (Վախճ. 1857թ.-ին):

օգոստոս 6 Ադրիանապոլսում ծնվեց հայ գրող-երգիծաբան, լրագրող Հակոբ Պարոնյանը: (Վախճ. 1891թ.-ին):

1844 հունիս 17 Պոլսում ստեղծվում է Ազգային ժողով՝ բաղկացած 16 անդամներից և 14 արհեստավորներից:

նոյեմբեր 13 Կովկասում հիմնվում է փոխարքայություն: Առաջին փոխարքա նշանակվեց իշխան Մ. Ս. Կորունցովը:

1845 փետրվար 12 Կ. Պոլսում ծնվեց Մատթեոս Իզմիրլյանը: (Վախճ. 1910թ.-ին, Էջմիածնում):

փետրվար 27 Մոսկվայում ծնվեց հրապարակախոս Գրիգոր Արծրունին: (Վախճ. 1892թ.-ին, Թիֆլիսում):

հունիս 3 Ալեքսանդրապոլում բացվում է Հայաստանում առաջին տոնավաճառը:

հունիս 20 Աբդուլ Մեջիդի հրամանով, Սըրի փաշան մեծ բանակով մտնում է Արևմտյան Հայաստան կիսաանկախ իշխանությունները վերացնելու հանձնարարությամբ:

օգոստոս 16 Կալկաթայում Մ. Թադիադյանի խմբագրությամբ սկսում է հրատարակվել «Ազգասեր» շաբաթաթերթը: 1848 թ. այն վերանվանվում է «Ազգասեր Արարատյան» և շարունակում լույս տեսնել մինչև 1852 թվականը:

1846 հունվար 12 Թիֆլիսում սկսում է լույս տեսնել հայերեն «Կովկաս» շաբաթաթերթը, որը շարունակում է իր գոյությունը մինչև 1848 թվականի սկզբները:

ապրիլ 1 Կ. Պոլսում Պետրոս Մինասյանի (նախագահ) և Սկրտիչ Պեշիկթաշլյանի (քարտուղար) նախաձեռնությամբ հիմնվում է մշակութային «Համազգյաց ընկերությունը»:

հոկտեմբեր 1 Վերաբացվում է Սկյութարի ճեմարանը:

դեկտեմբեր 6 Ցարական կառավարությունը որոշում է հրապարակում, որով խաներին, բեկերին, աղալարներին և մելիքներին ճանաչում է իբրև հողի ժառանգական սեփականատերեր:

դեկտեմբեր 14 Անդրկովկասը վարչական նոր բաժանման է ենթարկվում. ստեղծվում են Թիֆլիսի, Քութայիսի, Շամախու և Դերբենդի նահանգները:

1847 մայիս 9 Ամիրաների և արհեստավորների մասնակցությամբ Կ. Պոլսում կազմվում են Ազգային, Հոգևոր և Գերագույն ժողովներ, որոնք փաստորեն ապագա «Մահմանադրության» ստեղծման առաջին քայլերն էին:

մայիս 9 Գումարվեց Անդրկովկասի հայկական կոմիտեի պատգամավորների բարձր մակարդակի ժողով:

մայիս 12 Բեդեր-խան բեյի պաշարումը Օրազ բերդում:

հունիս 17 Վիեննայում Մխիթարյանները հրատարակում են «Եվրոպա» շաբաթաթերթը, ապա կիսամյա հանդեսը:

հուլիս 1 Բեռլինում ծնվեց գերմանացի հայագետ Հենրիխ Գեյցերը: (Վախճ. 1906թ.-ին):

1848 մարտ 10 Խոշաբի կիսաանկախ իշխանության վերացումը:

ապրիլ 2 Անհետացավ Խաչատուր Աբովյանը: (Ծնվ. 1809թ.-ին):

մայիս 10 Մոսկվայի Լազարյան ճեմարանը

վերածվում է Արևելյան լեզուների ինստիտուտի:

հուլիս 13 Վերացվում է Մարաշի փաշայությունը և այն դառնում է Ադանայի վիլայեթի մեջ գտնվող մի սանջակ:

հոկտեմբեր 9 Կ. Պոլսում ծնվեց գրական, հասարակական-քաղաքական գործիչ Մկրտիչ Փոքրուզյանը: (Վախճ. 1921թ.-ին):

1849 ապրիլ 27 Փարիզում սովորող արևմտահայ ուսանողները կազմում են «Արարատյան ընկերությունը»:

հունիս 9 Կազմվում է Երևանի նահանգը, որի մեջ մտնում էին Երևանի, Նախիջևանի, Ալեքսանդրապոլի, Նոր Բայազետի ու Օրդուբադի գավառները:

հուլիս 13 Գրիգոր Գալստյանի խմբագրությամբ Սինգապուրում սկսում է հրատարակվել «Ռեսուրսաներ» կիսամյա լրագիրը, որը շարունակում է լույս տեսնել մինչև 1853 թվականը:

դեկտեմբեր 27 Կ. Պոլսում ծնվեց մեծահամբավ դերասան Պետրոս Ադամյանը: (Վախճ. 1891թ.-ին):

1850 հունվար 2 Երևանի պետական իգական առաջին (Հոփսիսիմյան) դպրոցի բացումը:

ապրիլ 13 Ծնվեց արևմտահայ առաջին կոմպոզիտորներից և դիրիժորներից մեկը՝ Կարապետ Փափազյանը:

հուլիս 29 Թիֆլիսում հիմնադրվեց ռուսական աշխարհագրական ընկերության Կովկասյան բաժանմունքը:

1850 սեպտեմբեր 1 Թիֆլիսում սկսում է հրատարակվել «Արարատ» շաբաթաթերթը՝ Գաբրիել Պատկանյանի խմբագրությամբ:

1851 հունվար 6 Կ. Պոլսի Սկյութար թաղամասում ծնվեց Պետրոս Դուրյանը: (Վախճ. 1872թ.-ին):

մայիս 12 Չեթոնի իշխանները Էջմիածնի կաթողիկոսին գրում են, որ Աբդուլ Մեջիդն իրենց կանչել է Կ. Պոլիս և պայմանագիր ստորագրել հարկը կանոնավոր վճարելու մասին: Փաստորեն չեղյալ էր հայտարարվել Մուրադ IV-ի տված հրովարտական:

նոյեմբեր 8 Թիֆլիսում բացվեց ճարտարապետ Գաբրիել Թամանյանի հայոց թատրոնը, որը գործեց մինչև 1874 թ. հոկտեմբերը:

դեկտեմբեր 21 Թուրքիայի Սամսոն քաղաքում ծնվեց գրող և հրապարակախոս Արփիար Արփիարյանը (վախճ. 1908 թ. փետրվարի 12-ին, Կահիրեում):

1852 փետրվար 2 Կ. Պոլսում Կարապետ Ռեթուճյանի խմբագրությամբ լույս է տեսնում «Մասիս» պարբերականը, որը «Հայաստանի» շարունակությունն էր և որոշ ընդհատումներով հրատարակվեց մինչև 1908 թվականը:

հուլիս 3 Կ. Պոլսի Խասազուղ արվարձանում ծնվեց ուսուցիչ, հրապարակախոս և քաղաքական գործիչ Սինաս Չերազը: (Վախճ. 1929թ.-ին, Մարսելում):

1853 փետրվար 18 Դրիմի Նարատուբազարում ծնվեց հայ կոմպոզիտոր, խմբավար, երաժիշտ և բանաստեղծ Քրիստափոր Կարա Մուրզան: (Վախճ. 1902թ.-ին):

մարտ 22 Կ. Մարքսը գրում է «Ազգությունները թուրքիայում» հոդվածը, որտեղ տեղեկություններ կան տարբեր դավանաբան պատկանող հայերի թվաքանակի, արևմտահայության կրած սոցիալական ու ազգային ճնշումների մասին:

հոկտեմբեր 4 Դրիմի (կամ Արևելյան) 30 ամիս տևողությամբ պատերազմը:

հոկտեմբեր 21 Կ. Պոլսում, Ն. Ռուսինյանի նախագահությամբ և Գ. Օտյանի, Ն. Պալյանի անդամակցությամբ ստեղծվում է «Ռեսուրսական խորհուրդ»:

հոկտեմբեր 30 Սկսվում են պատերազմական գործողություններ Դրիմի պատերազմի Կովկասյան ռազմաճակատում:

նոյեմբեր 18 Սինոպի ճակատամարտը:

նոյեմբեր 19 Բաշ-Քաղզկարի ճակատամարտը:

դեկտեմբեր 4 Ցարական կառավարությունը Գաբրիել Սուրուճյանին Թիֆլիսից աքսորում է Դերբենդ:

(Շարունակելի)

Լուրեր

Իրանահայ համայնք

Եկեղեցական զգեստների եւ սպասքի ցուցահանդես Նոր Զուղայում

ԵՐԵՎԱՆ - Սբ Աստվածածին վանքի զանգակատան գավիթի մոտ ցուցահանդեսի բացման ժապավենը կտրելուց առաջ Սպահանի թեմի առաջնորդ տեր Շահան ծ. վարդապետ Սարգսյանը շնորհավորել է այդ գեղեցիկ նախաձեռնության իրագործման կապակցությամբ:

Մայիսի 28-ից մինչեւ հունիսի 10-ը կայանալիք ցուցահանդեսում տեղ են գտել ավելի քան 100 պատմական արժեք ունեցող եկեղեցական սպասք ու զգեստներ:

Ցուցահանդեսի բացմանը ներկա են եղել Սպահանի հայոց թեմի պատգամավորական ժողովի, կրոնական եւ թեմական խորհուրդների, կազմակերպիչ ենթահանձնախմբերի անդամներ, ազգային գործիչներ, ինչպես նաեւ հայ հասարակությունը:

Իրան

ԻՐԱՆԸ ՊԱՏՐԱՍ Է ԱԶԱԿՑԵԼՈՒ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆԸ

ԵՐԵՎԱՆ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ:
«Մենք կարծում ենք, որ դարաբաղյան հակամարտությունը պետք է կարգավորվի խաղաղ ճանապարհով: Գտնում ենք, որ պետք է շարունակվեն շփումները երկու երկրների ղեկավարների միջեւ, նաեւ միջազգային կառույցների շրջանակներում շարունակվեն ջանքերը խնդրի խաղաղ կարգավորման ուղղությամբ, որը կերաշխավորի խաղաղությունը եւ կայունությունը տարածաշրջանում, ինչպես նաեւ խաղաղ գոյակցության պայմաններ կստեղծի երկու երկրների ժողովուրդների եւ տարածաշրջանի երկրների ժողովուրդների համար», այսօր ասաց ԶԳ-ում Իրանի Իսլամական Զանրապետության Նորանշանակ դեսպան Ալիռեզա Զադիդիանը՝ ի պատասխան Արմենպրեսի թղթակցի այն հարցի, թե Իրանը որպես տարածաշրջանային պետություն, կարող է որեւէ կերպ աջակցել խնդրի խաղաղ կարգավորմանը:

«Միաժամանակ, մենք համագործակցում ենք ԵԱԶԿ Մինսկի խմբի հետ եւ պատրաստ ենք ցանկացած աջակցություն ցուցաբերել կողմերին՝ խնդրի խաղաղ կարգավորման համար», նշեց դեսպանը:

Հայաստան

Սեւանի մակարդակը բարձրացել է 1 մետր 16 սմ-ով

ԵՐԵՎԱՆ - ԶՅ բնապահպանության նախարար Վարդան Այվազյանը այսօր «Արմենպրեսի» մամուլի սրահում կայացած ասուլիսում ներկայացրեց բնապահպանության նախարարության 2004 թվականի գործունեությունը:

Նախարարը տեղեկացրեց, որ այս տարվա ընթացքում ընդունվել է ընթացքի մեջ է բնապահպանության ոլորտին վերաբերող 7 օրենք:

Նա կարելուրեց հատկապես «Թափոնների մասին» ԶՅ օրենքի նախագիծը: Ինչ վերաբերում է Հայաստանի ընդերքի օգտագործմանն ու պահպանմանը, ապա 2003 թվականի ընթացքում նախարարության բնապահպանական պետական տեսչության կողմից 221 գործող հանքավայրերում անցկացվել են ստուգումներ, պարզվել է, որ դրանցից 33-ը շահագործվել են ապօրինաբար: Ըստ նախարարության տվյալների՝ 23 գործ ներկայացվել է դատախազություն: Վ. Այվազյանը կարելուրեց նաեւ այն միջոցառումները, որ իրականացվել են Սեւանա լճի մակարդակի բարձրացման ուղղությամբ:

«Սեւանա լճի մակարդակի անկման վերաբերյալ մշտական ահազանգեր են եղել, եւ պետք է արձանագրել, որ 2001-2004 թվականների ընթացքում լճի մակարդակը բարձրացել է 1 մետր 16 սմ-ով՝ հասնելով 1993 թվականի ցուցանիշին», - ասաց նախարարը՝ նկատելով, որ այս արդյունքի պատճառն այն է, որ 1998 թվականից ԶԳ նախագահի եւ Կառավարության որոշումներով զգալիորեն նվազեցվել են էներգետիկ նպատակներով օգտագործվող ջրի ծավալները:

Երեկ ԶԳ կառավարության որոշմամբ Հայաստանում նույնպես հունիսի 5-ը ընդունվել է որպես «Բնապահպանի օր»: Վ. Այվազյանը ներկայացրեց բնապահպանական միջոցառումների մի ցանկ: Դրանք տեղի են ունենալու Հայաստանի տարբեր մարզերում հունիսի 4-17-ը ընկած ժամանակահատվածում:

ՀԱՅՈՑ ԳԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾԱՆԱԶՄԱՆ ԵՐԵՔ ՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի արտագործնախարարը ԵՊՅ ուսանողների հետ հանդիպման ժամանակ ասաց, որ Հայաստանի արտաքին քաղաքականության օրակարգի մաս է կազմում Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը: Ըստ Օսկանյանի, ցեղասպանությունը ճանաչելու հարցում Հայաստանն աշխատում է երեք ուղղությամբ: Առաջին՝ երկկողմ, երբ առանձին երկրներ կամ խորհրդարաններ ճանաչում են 1915 թ. ցեղասպանությունը, երկրորդ՝ միջազգային կազմակերպություններ, եւ երրորդ՝

ցեղասպանության ճանաչումը Թուրքիայի կողմից: Արտագործնախարարը նշեց, որ այսօր Թուրքիայում ցեղասպանության հարցի քննարկումների վրա արդեն տաբու չկա, եւ թուրքական հասարակությունն ավելի ազատ է այս հարցում, ճիշտ է՝ Հայոց ցեղասպանության ժխտման ենթատեքստով:

Հայաստանին կտրամադրվի մինչեւ 220 մլն դոլարի օժանդակություն

ԵՐԵՎԱՆ. Համաշխարհային բանկի տնօրենների խորհուրդը քննարկել է հաստատել «Երկրի օժանդակության ռազմավարության ծրագիրը», որի շրջանակներում 2005-2008թթ. Հայաստանին կտրամադրվի մինչեւ 220 մլն դոլարի օժանդակություն: Ինչպես նշեց ՋԲ-ի հայաստանյան գրասենյակի արտաքին կապերի պատասխանատու Վիգեն Սարգսյանը, երկրի ռազմավարությունը հիմնվում է երեք տարբերակի վրա. ցածր տարբերակը ենթադրում է 90 մլն դոլարի օժանդակություն, երկրորդը՝ 170 մլն դոլար, երրորդը՝ բարձր տարբերակի դեպքում օժանդակությունը հասնում է մինչեւ 220 մլն դոլարի: Ըստ Վ. Սարգսյանի՝ Միջազգային զարգացման ընկերակցության գնահատմամբ, 2003թ. արդյունքներով մեր երկրի կատարողականը եղել է լավագույնը: Հուլիսի 1-ից նոր քառամյա շրջանին անցնելիս մակրոտնտեսական ցուցանիշների աճը, բարեփոխումների ընթացքը հնարավորություն կտան Հայաստանին անցնել բարձր տարբերակին: Սակայն Հայաստանը կառավարման առումով դեռեւս բարեփոխումների եւ բարելավումների խնդիրներ ունի:

Ստեղծվել է համահայկական լրատվական կայքէջ

ԵՐԵՎԱՆ - Հայաստան-Սփյուռք տեղեկատվական առաջին համաժողովում ընդունված որոշման համաձայն ստեղծվել է համահայկական լրատվական կայքէջ: Եվրոպայի հայկական միությունների ֆորումի, «Նոյյան Տապան» լրատվական գործակալության եւ «Արմենակոբ» հեռուստատեսության համագործակցությամբ ստեղծված Mediaforum.am կայքէջին կարելի է ծանոթանալ 4 լեզուներով՝ արեւմտահայերեն, արեւելահայերեն, ռուսերեն, անգլերեն:

Այն տեղեկություններ է պարունակում աշխարհում գործող շուրջ 400 անուն հայկական լրատվամիջոցների վերաբերյալ, ներկայացնում է «Հայերն այսօր» տեղեկագիրը, որը պատմում է Հայաստանի եւ Սփյուռքի տարբեր համայնքների, ինչպես նաեւ հայկական լրատվամիջոցների առաջին ֆորումի մասին: Կայքէջը ընթերցողին հնարավորություն է տալիս այս կամ այն հարցի վերաբերյալ իր կարծիքն ու տեսակետները զետեղել, հաղորդակցվել ու կապ հաստատել տարբեր երկրներում գործող լրատվամիջոցների հետ: Կայքէջի հիմնադիրներն այսօր նաեւ տեղեկացրեցին, որ համահայկական տեղեկատվական երկրորդ համաժողովը տեղի է ունենալու հոկտեմբերի 8-10-ը:

Քննարկվելու է երեք խնդիր՝ լրատվամիջոցների անելիքները Ցեղասպանության 90-ամյակի եւ Ղարաբաղյան խնդրի առումով, Հայաստանը՝ որպես ներդրումային բարենպաստ երկիր ներկայացնելու ուղղությամբ կատարվելիք քայլերը, Հայաստան-Սփյուռք ֆորումի իրավակազմակերպչական կարգավիճակի հստակեցումը:

Արցախ

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍՅԱՆ. ՄԵՆՔ ՄՏԱԴԻՐ ԶԵՆՔ ՇԵՂՎԵԼ ԱՅՆ ՈՒՂՈՒՅ, ՈՐՈՎ ԱՐԴԵՆ ՎԱՂՈՒՅ ԸՆԹԱՆՈՒՄ ԵՆՔ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ, ԱՐՄԻՆՖՈ: «Մենք մտադիր չենք շեղվել այն ուղուց, որով արդեն վաղուց ընթանում ենք», այսօր Ստեփանակերտում հայտարարել է Հայաստանի պաշտպանության նախարար Սերժ Սարգսյանը, որը մասնակցում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության անկախության 13-րդ տարեդարձին նվիրված հանդիսություններին: Սերժ Սարգսյանը հիշեցրել է 3 սկզբունքները, որոնք հռչակել է Հայաստանի նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը. Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը Ադրբեջանից դուրս, Հայաստանի հետ ցամաքային սահմանի առկայությունը եւ անվտանգության հուսալի երաշխիքներ: «Այդ սկզբունքների հիման վրա էլ պետք է ձեռք բերվի Ղարաբաղյան խնդրի վերջնական լուծումը», հայտարարել է Հայաստանի պաշտպանության նախարարը: Սերժ Սարգսյանը չի բացառում, որ կգա ժամանակը, եւ կստեղծվի համապատասխան իրավիճակ, երբ Լեռնային Ղարաբաղը կմիանա Հայաստանին: «1988 թվականին հենց մայր Հայաստանի հետ վերամիավորման պահանջից սկսվեց Ղարաբաղյան շարժումը», նշել է Հայաստանի պաշտպանական գերատեսչության ղեկավարը:

Ադրբեջանից տեղահանված հայերը չեն ուզում վերադառնալ

ԵՐԵՎԱՆ - Ազգային ժողովում ԵԱՀԿ ԽՎ նախագահի հատուկ ներկայացուցիչ Գյորան Լենմարկերի հետ այսօր կայացած հանդիպումներին ներկա է եղել նաեւ Կառավարությանն առընթեր միգրացիայի եւ փախստականների վարչության պետ Գագիկ Եգանյանը, որը հյուրին մանրամասն ներկայացրել է 1988-92 թթ. Ադրբեջանից Հայաստան բռնի տեղահանված 360000 հայ փախստականների իրավական եւ սոցիալական վիճակը՝ նշելով, որ Ադրբեջանից բռնագաղթված շուրջ 65000 փախստական ՀՀ քաղաքացիություն են ստացել: Կառավարությունն իրականացնում է նպատակային սոցիալ-տնտեսական քաղաքականություն, փախստականների հարցը ներառված է աղքատության նվազեցման ռազմավարական ծրագրում: Հանրային

նշանակության շենքերում ապրող 3470 ընտանիքներին բնակարաններով ապահովելու ծրագիր է իրականացվում, որի արժեքը 18 մլն ԱՄՆ դոլար է. 5մլն ԱՄՆ դոլարը հատկացվելու է բյուջետային միջոցներից: Պատասխանելով հյուրի հարցին՝ Գ. Եգանյանը նշեց, որ Ադրբեջանի մեծ քաղաքներից տեղահանված հայերը չեն ուզում վերադառնալ իրենց բնակավայրեր, քանի որ համոզված չեն իրենց անվտանգության ապահովման մեջ, իսկ Դաշտային Ղարաբաղից տեղահանվածները, որոնց թիվը հասնում է 50000-ի, երազում են օր առաջ վերադառնալ իրենց հայրենիք: Գ. Եգանյանը փախստականների հիմնախնդիրներին եւ իրականացվող ծրագրերին վերաբերող փաստաթղթերի փաթեթը փոխանցեց Լենամարկերին:

Շայոց Սփյուռք

Մեկգոնյանցիներն ուսումը կշարունակեն այլ դպրոցներում

ԵՐԵՎԱՆ - Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը(ՀԲԸՄ) պայմաններ կստեղծի Կիպրոսի «Մեկգոնյան» վարժարանի սաների ուսումնա այլ կրթօջախներում շարունակելու համար: Ինչպես «Արմենպրեսի» թղթակցին հայտնել է ՀԲԸՄ-ի հայաստանյան ներկայացուցչության տնօրեն Աշոտ Ղազարյանը, գլխավոր վարչության կողմից քննարկվել է հաստատության սաների կրթությունը շարունակելու հարցը: Լիբանանում միության հովանավորությամբ գործող 3 դպրոցներ պատրաստ են ընդունել այդ երկրից վարժարան հաճախող սաներին: Հայաստանից հաճախող աշակերտների մի մասն այս տարի կավարտի ուսումը, իսկ մյուս մասը կտեղափոխվի Հայաստան: ՀԲԸՄ-ն ծրագրում է Կիպրոսում հիմնել «Մեկգոնյան միջնակարգ դպրոց», քանի որ այնտեղ գործում է 3 հայկական նախակրթարան:

Ա. Ղազարյանի կարծիքով՝ փակման որոշումը կայացվել է, որովհետեւ վարժարանը՝ Սփյուռքի հայ գիտական մտքի երբեմնի դարբնոցը, չի կատարում իր առաքելությունն այնքանով, որքանով վարչությունն է ակնկալում:

«Վարժարանի յուրաքանչյուր աշակերտի ճակատագիրը կարելի է մեզ համար: Նրանց համար կարող ենք դպրոցներ բացել իրենց երկրներում: Եթե ուզում ենք նրանց հայոց լեզու, հայոց պատմություն սովորեցնել, ավելի լավ կլինի նրանց բերել Հայաստան», - նշում է Ա. Ղազարյանը: Հայաստանյան ներկայացուցչության տնօրենը նկատում է, որ հաստատության շրջանավարտները ստացած կրթությամբ չեն կարող ուսումը շարունակել իրենց երկրի բուհերում, քանի որ վարժարանում դասավանդում են անգլիական դպրոցների ծրագրերով: Իսկ շրջանավարտներից ոչ բոլորը կարող են ուսումը շարունակել ԱՄՆ-ում կամ Անգլիայում: Բացի այդ, աշակերտների թիվը վերջին տարիներին զգալիորեն նվազել էր: Ինչպես ներկայացված է ՀԲԸՄ հաշվետվության մեջ, 2003 թվականի աշնանն այնտեղ սովորել է 206 ուսանող, մինչդեռ վարժարանը կարող է ընդունել 400 հոգու: ՀԲԸՄ գլխավոր վարչությունը որոշել է «Մեկգոնյան» վարժարանի գործունեությունը դադարեցնել 2005-ի հունիսից:

Միջազգային

Համաձայն երեխաների դրության մասին ՄԱԿ-ի հաշվետվության՝

Ադրբեջանը գտնվում է 46-րդ տեղում

ԲԱԶՈՒ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: 2003 թվականին երեխաների դրության մասին ՄԱԿ-ի հաշվետվության մեջ Ադրբեջանը գտնվում է 46-րդ տեղում. այս մասին երեխաների պաշտպանության միջազգային օրվան նվիրված մամուլի ասուլիսում հաղորդել է երեխաների իրավունքների պաշտպանության լիգայի նախագահ Յուսիֆ Բեկիրովը: ԱՊՅ-ի երկրների մեջ դա ամենացածր եւ վատթար ցուցանիշն է: 1999 թվականի հաշվետվության մեջ Ադրբեջանը գտնվում էր 81-րդ տեղում, իսկ 2002 թվականին իջել էր 48-րդ տեղը: Անցած տարվա հաշվետվության մեջ Հայաստանը գտնվում է 93-րդ, Վրաստանը՝ 102-րդ տեղում:

Հասարակական

ԻՆՉՈՒՎ ԱՉԳԵՐԻ ԼԻԳԱՆ ԶՃԱՆԱԶԵՑ 1918-20

ԹԹ. ԱՂՐԵՋԱՆԻ ԴԵՄՈԿՐԱՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բաքվում նշվեց Ադրբեջանի անկախության հռչակագրի 13-րդ տարեդարձը

Հայաստանի իշխանությունները վերջին տարիներին տարբեր ամբիոններից բազմիցս հայտարարել են, որ Լեռնային Ղարաբաղը երբեք չի եղել անկախ Ադրբեջանի կազմում: Հունիսի 24-ին Եվրոխորհրդի իր ելույթում նախագահ Ջոչարյանն ասաց. «Խորհրդային Միության փլուզման արդյունքում Խորհրդային Ադրբեջանի տարածքում կազմավորվեցին 2 անկախ պետություններ՝ Լեռնային Ղարաբաղը եւ Ադրբեջանը: Այդ պետությունների գոյության իրավական հիմքերը նույնական են: Այսինքն՝ Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականությունը Լեռնային Ղարաբաղի հետ ոչ մի ընդհանուր բան չունի»:

Յուրաքանչյուր պատմություն ունի մեկնաբանման առնվազն երկու տարբերակ: Օրինակ, հայերս համոզված ենք, որ Նախիջեանը բնիկ հայկական հող է, մինչդեռ ադրբեջանցիները հակառակը՝ նույն համոզվածությամբ պնդում են, որ ոչ միայն Նախիջեանն է ադրբեջանական, այլև Զանգեզուրն ու Երեւանը: Նույնը կարող ենք ասել Ղարաբաղի մասին: Բայց որ Ղարաբաղը չի եղել անկախ Ադրբեջանի կազմում, սա արդեն փաստ է, ընդ որում՝ ըստ պատմության ադրբեջանական տարբերակի:

Երեկ Բաքվում նշեցին «Ադրբեջանի Հանրապետության պետական անկախության վերականգնման» հռչակագրի 13-րդ տարեդարձը: 1991 թ. օգոստոսի 30-ին Բաքվի կոմունիստական իշխանությունները ընդունեցին վերոնշյալ փաստաթուղթը, որը չափազանց կարելի է ոչ միայն Ադրբեջանի, այլև Ղարաբաղի համար: Ըստ այդ հռչակագրի, Ադրբեջանն իր անկախությունը հռչակեց 1918-20 թթ. Ադրբեջանի Դեմոկրատական Հանրապետության (ԱՂՅ) սահմաններում: Այդ տարիներին

Ղարաբաղը չի եղել Ադրբեջանի կազմում: Այսինքն՝ եթե մեր օրերի Ադրբեջանը ԱԴՀ-ի իրավահաջորդն է, ինչպես նշվում է հռչակագրում, ապա նշանակում է Բաքուն Ղարաբաղի նկատմամբ որեւէ հավակնություն ունենալ չի կարող: Միայն 1921 թ. հուլիսի 5-ի որոշումով Հայաստանի մի հատվածը բռնակցվեց Խորհրդային Ադրբեջանին:

1918-20 թթ. ԱԴՀ մաս չի կազմել ոչ միայն Ղարաբաղը, այլև Նախիջեանն ու Դաշտային Ղարաբաղը: Միայն 1921 թ. գարնանը Նախիջեանը Կարսի պայմանագրով դրվեց Ադրբեջանի խնամակալության տակ: Իսկ Դաշտային Ղարաբաղը մաս-մաս կցվել էր Ադրբեջանին մի քանի տարիների ընթացքում: Ուշագրավ մի փաստ. Ազգերի լիգան, որը ՄԱԿ-ի իրավանախորդն էր, չճանաչեց ԱԴՀ-ն՝ պատճառաբանելով հարեանների հետ ունեցած տարածքային վեճերը, ավելի ստույգ՝ Նախիջեանի եւ Ղարաբաղի խնդիրը:

Բաքվի պետհամալսարանի պատմության դոկտոր Ջամիլ Հասանովը գրում է, որ 1919 թ. հունվարին ադրբեջանական պատվիրակությունը Փարիզի հաշտության կոնֆերանսին մասնակցելու էր մեկնել մի շարք ակնկալիքներով, մասնավորապես Բաքուն փորձում էր Ազգերի լիգային խնդրել, որ վերջինս ճանաչի ԱԴՀ-ի անկախությունը, ընդունի Ազգերի լիգայի կազմում: Ըստ Հասանովի, Բաքվի պատվիրակությունը հույս ուներ ԱՄՆ նախագահ Վիլսոնի աջակցությունն ստանալ եւ հնարավորության դեպքում ԱԴՀ-ի ու ԱՄՆ-ի միջեւ հաստատել դիվանագիտական հարաբերություններ: Հասանովը գրում է, որ չնայած Վիլսոնի ենթադրյալ աջակցությանը, Ադրբեջանի անկախության ճանաչման եւ Ազգերի լիգային անդամակցելու հարցը 1919 թ. Փարիզի կոնֆերանսում չլուծվեց:

Ի դեպ, ԱԴՀ-ն իր գոյության երկու տարիների ընթացքում այդպես էլ չկարողացավ անդամակցել Ազգերի լիգային՝ ի տարբերություն հարեան Հայաստանի եւ Վրաստանի: Փաստորեն, ԱԴՀ-ն պատմական թատերաբեմից հեռացավ, ավելի ստույգ՝ դարձավ խորհրդային եւ հետագայում մաս կազմեց 13 տարի առաջ փլուզված ԽՍՀՄ-ին, չկարողանալով դառնալ Ազգերի լիգայի անդամ: Այսինքն՝ այդ պետությունը միջազգայնորեն չճանաչվեց, քանի որ փորձում էր Ազգերի լիգայի անդամ դառնալ իրեն չպատկանող Ղարաբաղով եւ Նախիջեանով:

Ղարաբաղը չի եղել ԱԴՀ-ի կազմում. բերենք այլ օրինակներ: 1920 թ. ապրիլի 29-ին, Ադրբեջանում խորհրդային կարգեր հաստատելու հաջորդ օրը, արտաքին գործերի կոմիսար Հուսեյնովը Հայաստանի դաշնակցական կառավարությանը (Հայաստանը խորհրդայնացվեց նույն տարվա դեկտեմբերի 2-ին) հղեց նոտա. «Ադրբեջանի Խորհրդային Հանրապետության բանվորագյուղացիական կառավարությունը՝ հանձին հեղափոխական կոմիտեի, պահանջում է ամենից առաջ ձեր գործերից մաքրել Ղարաբաղի եւ Չանգեզուրի տարածքը»: Սա եւս մեկ փաստ է, որն ապացուցում է, որ անգամ խորհրդային դառնալու առաջին շրջանում Ղարաբաղը չի եղել Ադրբեջանի կազմում, այլապես

Բաքուն նման նոտա չէր հղի: Եթե նկատում եք՝ Հուսեյնովի նոտայի մեջ չի նշվում Նախիջեանի անունն ընդհանրապես: Պատճառն այն է, որ Նախիջեանն այդ տարիներին անկախ Հայաստանի մասն էր եւ Ադրբեջանին բռնակցվեց միայն 1921 թ. գարնանը:

1920 թ. օգոստոսի 10-ին Հայաստանի դաշնակցական կառավարության եւ Ռուսաստանի միջեւ ստորագրվեց համաձայնագիր, որի երկրորդ կետում ասվում էր. «ՌԽՖՍՀ գործերի կողմից գրավվում են վիճելի մարզերը՝ Ղարաբաղը, Չանգեզուրը եւ Նախիջեանը, բացառությամբ այն շերտի, որը սույն պայմանագրով որոշված է Հայաստանի Հանրապետության գործերի տեղակայման համար»:

Եվ վերջապես, 1920 թ. նոյեմբերի 30-ին Խորհրդային Ադրբեջանի հեղկոմի նախագահ Նարիմանովի եւ արտաքին գործերի ժողկոմիսար Հուսեյնովի ստորագրությամբ Հայաստանի հեղկոմին ուղղված պաշտոնական ուղերձում ասվում էր, որ «Լեռնային Ղարաբաղը, Չանգեզուրը եւ Նախիջեանը ճանաչվում են Խորհրդային Հայաստանի բաղկացուցիչ մաս»:

ԹԱԹՈՒԼ ՀԱԿՈՒՅԱԼ

Մշակութային

ԳՈՒՑԵ ԳԱԼԻՍ ԵՆ ՃԵՄԱՐԻՏ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

Թեքեյան կենտրոնում մեծարվեց Կարլեն Դալլաքյանը

Թեքեյան կենտրոնում մեծարվեց բանասիրական գիտությունների դոկտոր, հասարակական-քաղաքական գործիչ Կարլեն Դալլաքյանը, մարդ, որի անունը լավ ծանոթ է ամբողջ հայությանը: Եթե գրականության մարդիկ Կարլեն Դալլաքյանին իրենց են համարում (եւ դրա իրավունքն ունեն), ապա քաղաքական գործիչները նույնքան արդարացի են, երբ անցած տարի 60-80-ական թվականների քաղաքական դաշտից առանձնացնում են Դալլաքյանին, ով առավելագույնս արդարամիտ ու հայանպաստ գործունեություն ծավալեց՝ լինելով Հայաստանի կոմկուսի պրոպագանդայի եւ ագիտացիայի բաժնի վարիչի պաշտոնում, կոմկուսի կենտկոմի քարտուղար՝ գաղափարախոսության գծով պատասխանատու, ղեկավարել է այնպիսի բարդ կառույց,

որպիսին սփյուռքահայության հետ մշակութային կապերի կոմիտեն է, զբաղվել սփյուռքի, մասնավորապես նաեւ Ռամկավար ազատական կուսակցության պատմությամբ:

Բարդ, բայց անխոտորելի ճանապարհ է անցել Կարլեն Դալլաքյանը: Եվ երբ այսօր նրա մասին գովեստի խոսքեր են ասում եւ պատմաբանները, եւ քաղաքական գործիչները, եւ գրողները, ապա դա վկայությունն է այն բանի, որ 75-ամյա մարդն այսօր պարզ ճակատով է նայում մարդկանց, որովհետեւ իր արածը փրկության գործ է եղել՝ հայոց պատմության, հայ մշակույթի, հայոց պետականության, հայ մարդու փրկության գործ:

Հրեյլարին ուղղված իր խոսքում Սիլվա Կապուտիկյանը գրել է. «Ցավում եմ, որ հնարավորություն չունեմ ներկա լինելու եւ անձամբ շնորհավորելու քո վաստակաշատ 75-ամյակը: Շատ քիչ է պատահում, որ պաշտոնական մարմիններում աշխատող մարդը՝ պաշտոնաթողությունից հետո այսքան հարգանք ու մեծարանք է վայելում հասարակության մեջ: Դու այդ «քիչ պատահողներից» ես: Որտեղ էլ եղար դու, ինչ գործ որ արեցիր, միշտ հավատարիմ մնացիր քո ներքին ձայնին, քո ներաշխարհին, որտեղ ներդաշնակված էին հայրենի ժողովրդի հանդեպ ունեցած սերը եւ նրան խելամորթեն ծառայելու պատասխանատվությունը»:

Լառնակայից ուղարկած հեռագրում Ռամկավար ազատական կուսակցության վետերան ղեկավար Հայկաշեն Ուզունյանը, հիշատակելով տարիներ առաջ իրենց մտերմությունը, գրում է. «...Որքան ալ դուք գտնուեցաք հայրենական քաղաքական բարձրագույն մակարդակի վրայ թե պատասխանատու այլ պաշտոններու դիրքերուն, պահեցիք մեզի հետ Ձեր յարաբերութեանց շեքմութիւնը ազնուական ողջամտութեամբ մը: Այդ է, որ մենք կրցանք բարձրորեն գնահատել հայ կոմունիստին մէջ հայ ոգիին տիրապետութիւնը ի նպաստ հայ ժողովուրդի հիմնական շահերուն: Դարձեալ Ձեր գրական ու ազգային քաղաքական հասկացողութեամբ հայրենի ժողովուրդը ճանչցաւ դարու հայ մեծ ռամկավարին՝ Արշակ Զօպանեանին նուիրումը ոչ միայն ծանօթացնելու հայ գրականութիւնն ու մատենագիտութիւնը միջազգային մշակութային կեդրոններուն, այլեւ մանաւանդ շահելու անոնց անխառն բարեկամութիւնը ի նպաստ հայ դատի յաջողութեան ճիգերուն, դեմքեր՝ որոնք միջազգային քաղաքական ու մշակութային բեմերու վրայ եղած էին իրապես մեծ ու անկեղծ բարեկամներ, շնորհիւ Զօպանեանի մշակած յարաբերութեանց»:

Ռամկավար ազատական կուսակցութեան կենտրոնական վարչության համանախագահ Երվանդ Ազատյանի հեռագրում ասված էր. «Համայն սփյուռքի սիրոյ շեքմութեամբ կ'ողջունեմ Կարլեն Դալլաքեանի յոբելեանական տօնը: Մեծարեալին կեանքն ու գործը պատմաբժէք նշանակութիւն ունին մեր ժամանակներու կեանքին մէջ: Իբրեւ պետական մտածողութեան տեր խոհական անձնաւորութիւն, իբրեւ պատմաբան, իբրեւ ազնիւ հայ, ան արժանի է այս յապաղած մեծարանքին:

Սովետական տարիներուն, երբ բազմաթիւ այրեր արուեստական յենակներով կը տիրանային ղեկավար

պաշտօններու, Կարլեն Դալլաքեան բարձրացաւ շնորհիւ իր տոկուն արժանիքներուն եւ ուժեղ անհատականութեան: Եւ իր պաշտօնավարութիւնն ի սպաս դրաւ գերազանցապէս ժողովուրդի օգտին:

Ցուրտ պատերազմը ժամանակ մըն էր, երբ հայրենիք-սփիւռք յարաբերութեանց կամուրջները քանդելու ամեն քաղաքական պատճառ կար, սակայն, շնորհիւ Դալլաքեաններու այդ կապը ամուր մնաց մեր ժողովուրդի գոյգ հատուածներուն միջեւ ու եթէ այսօր մենք յաւակնութիւնն ունինք մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ, մէկ հայրենիք լոզունգներով ոգեւորուելու, ասոր մէջ կենսական է դերը Կարլեն Դալլաքեաններուն:

Շնորհիւ իր խորաթափանց հմտութեան ու ղեկավարութեան, սփիւռքագիտութիւնը լուրջ ուսման հանգամանք ստացաւ Հայաստանի մէջ, իսկ Ռամկավար ազատական կուսակցութիւնը ունեցաւ իր պատմութեան առաջին հատորը: ՌԱԿ-ի շարքերը յատկապէս երախտապարտ են պրն Դալլաքեանին իր վերլուծական լուրջ աշխատանքին համար, որուն շնորհիւ պատմութեան համար փրկուեցաւ կարեւոր հատուած մը կուսակցութեան կեանքէն»:

Հանդիսության ժամանակ Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միության նախագահ Ռուբեն Միրզախանյանը, վերհիշելով տարիներ առաջ Մոսկվայում Մարտիրոս Սարյանի մեծարման երեկոն, նշեց, որ այդ հանդիսության բանախոս Կարլեն Դալլաքյանն իր փայլուն ելույթով պարզապէս շքմեցրել էր ոչ միայն դահլիճում գտնվողներին, այլեւ բազմամիլիոն հեռուստադիտողներին: «...Բանախոսն սկսեց այսպէս. «Արեւ, օ, դու արեւ, դու ես ամենամեծ արժեքը, մեծագույն Մարտիրոս Սարյան»: Դահլիճը կարծես շիկացավ: Կարլեն Դալլաքյանը, որն իր մեծագույն ընդունակությունների, զարգացման, լեզուների փայլուն իմացության, հռետորական անկրկնելի ձիրքի շնորհիվ իրապես երեւոյթ էր, համազգային երեւոյթ էւ այդպիսին էր ոչ միայն 70-80-ական թթ., այլեւ այդպիսին է նաեւ այսօր»:

Ի նշանավորումն գիտնականի, հասարակական-քաղաքական գործչի բազմաբեղուն եւ հայանպաստ գործունեության Թեքեյան մշակութային միության նախագահ Ռուբեն Միրզախանյանը հոբելյարին հանձնեց ԹՄՄ բարձրագույն պարգևը՝ ադամանդակուռ «Արարատ» շքանշանը:

Օրն ուներ երկու բանախոս՝ ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն Աշոտ Մելքոնյանը եւ «Ազգ» օրաթերթի գլխավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիսյանը: «90-ական թթ. սկզբներին, երբ մենք ձեռք բերեցինք անկախություն, նշեց Աշոտ Մելքոնյանը, զարմանալիորեն տեղի ունեցան երեւոյթներ, որոնց գնահատականն այսօր էլ չենք կարողանում լիարժեքորեն տալ: Այդ զարմանալի պրոլետկուլտականությունը թելադրում էր այրել Ռաֆայելին:

Մեզանում մարդիկ կային, որոնք ոչ միայն փորձում էին Հայաստանի խորհրդային ժամանակաշրջանը մոռացության տալ, այլեւ դա համարում էին վայրէջքի մի ժամանակաշրջան, երբ իրականում ուղիղ հակառակն էր: Բարեբախտաբար, ժամանակն ամեն ինչ դնում է իր տեղը,

եւ այսօր գալիս են իրական գնահատականները: Եվ այսօր ժամանակի մեջ եղած հասարակական-քաղաքական գործիչների ճշմարիտ գնահատականն է տրվում»: Աշոտ Մելքոնյանն ուրախությամբ նշում է, որ դրա վկայությունն է նաեւ մեծարանքն այնպիսի խոշոր գործիչի, որպիսին Կարլեն Դալլաքյանն է:

Կարլեն Դալլաքյանն իր ժամանակի ճշմարիտ տարեգիրը լինելով գրել է հայության ամենատարբեր ոլորտների մասին, որոնք թվում նաեւ Հայ առաքելական եկեղեցու մասին: Ու բնավ պատահական չէր, որ հոբեյարին իր ողջույնի գիրն էր ուղարկել նաեւ Ամենայն հայոց կաթողիկոս, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Փարեգին Բ կաթողիկոսը, որն ընթերցեց Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Նավասարդ եպս. Կոռյանը:

«Ազգ» թերթի գլխավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիքյանը վերիիշեց 60-70-ական թթ., երբ Հայաստանում անմատչելիների կամ «կիսաստվածների» շարքում նշվում էր նաեւ Կարլեն Դալլաքյանի անունը, մարդ, որը կարողանում էր շատ բան որոշել: «Յետո եկան մեր անկախության տարիները, ասաց Հակոբ Ավետիքյանը, երբ «կիսաստվածներից» շատերը դարձան շատ հասարակ մարդիկ, բառի իսկական առումով: Այդ շատերից շատերին հանդիպելիս զարմանում էիր, որ նրանք այդքան մեծ պաշտոններ, աթոռներ, անուն են ունեցել (այդ թվում՝ ակադեմիկոսներ), բայց նրանց հողվածները մի քանի անգամ էին սրբագրվում մեր խմբագրությունում: Բացառություններից մեկը Կարլեն Դալլաքյանն էր, որ միշտ մնաց այն հեղինակության տերը, որը սկզբից եւեթ իրեն դրսեւորել էր որպես բացառիկ գրագետ մարդ, հասարակական լայնախոհ գործիչ, խորաթափանց մտածող: Այդ քչերից մեկը՝ Կարլեն Դալլաքյանը ճշմարիտ հայ մարդ մնաց, որովհետեւ նա եւրոպամբ հայրենասեր է, եւրոպամբ պետականամետ է, մտավորական եւ ազգային մարդ: Եվ այս հատկանիշների լավագույն բանաձեւողը դարձյալ ինքն է եղել՝ իր հուշագրության մեջ ասելով, որ կան հայ կոմունիստներ եւ կան կոմունիստ հայեր: Ինքը հայ կոմունիստ է, այն կոմունիստներից, ովքեր այս երկիրն են շենացրել, զարգացրել, ստեղծել իսկապես պետություն: Ես զարմանում եմ, որ այն կազմակերպությունները, որոնք տարիներ, տասնամյակներ շարունակ պայքարել են Խորհրդային Հայաստանի դեմ եւ այսօր իշխանության մաս են կազմում, վայելում այս երկիրը, չեն խոստովանել, որ սխալ են արել՝ միայն քննադատելով, միայն փնտվելով մեր 2-րդ հանրապետությունը»:

Հոբեյարի մասին խոսք ասելու ցանկությունը մեծ էր, ողջույնի խոսքով հանդես եկան շատերը, որոնք շարքում՝ գրող Անահիտ Սահինյանը, գրականագետներ Ազատ Եղիազարյանն ու Սուրեն Դանիելյանը, ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանը, Աճառյան համալսարանի ռեկտոր Ավագ Խաչատրյանը, սփյուռքագետ Էդվարդ Մելքոնյանը եւ ուրիշներ:

Անշուշտ, խոսեց նաեւ հոբեյարը, որը մասնավորաբար ասաց. «Հպարտությամբ եմ ասում, որ մասնակիցն եմ եղել Հայաստանի երկրորդ հանրապետության կառուցմանն ու հզորացմանը: Այդ

շրջանն էր, որ ստեղծեց մեզ համար ազգային արժեքները համամարդկային արժեքների հետ գնահատելու կարողություն եւ շրջադարձ դեպի ներկան: Թող որեւէ մեկը երբեք չմտածի, որ ներկան ստեղծվեց դատարկ հողի վրա: Դժբախտաբար այդպիսի շատերը կան: Մենք ունենք մի ողջ պառլամենտ, որի անդամների մի մասը, մանավանդ մեկ շրջան առաջ, կարծում էր, թե հայ ժողովրդի պատմությունը սկսվում է իրենց ծննդյան օրից կամ այն պահից, երբ իրենք դարձան Ազգային ժողովի պատգամավոր: Ո՛չ: Հայ ժողովրդի պատմությունն ամբողջական շղթա է, եւ այդ շղթայի մեջ խիստ կարելու է գնահատել 3 օղակները՝ առաջին հանրապետություն, երկրորդ հանրապետություն, երրորդ հանրապետություն, ոչ թե իբրեւ մեկը մյուսին ընդդիմախոս կամ թշնամի, այլ նույն շենքի տարբեր շարքերը: Սա է հայոց պետականության գաղափարը, փիլիսոփայությունը: Ուզում եմ հավատալ, որ մեր այսօրվա իշխանությունները նույնպես ճիշտ կգնահատեն հայոց պետականության ճշմարիտ արժեքը»:

Հայոց պետականության կառուցումը պետք է լինի հասարակական-քաղաքական բոլոր ուժերի գերագույն նպատակը, այն ուժերի, որի ներկայացուցիչն է Կարլեն Դալլաքյանը, որը, թեկուզ ուշացումով, բայց մեծարվեց: Մեծարվեց առայժմ Թեքեյան կենտրոնում Թեքեյան մշակութային միության նախաձեռնությամբ:

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՈՅԱՆ

ԿԱՅԻՇԻ ԳԱԼՈՒՍՅԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ 150 ՏԱՐԵՎԱՆ Է

Սեպտեմբերի 2-9-ը եգիպտահայությունը մեծ շուքով տոնելու է գաղութի մշակութային-ընկերային կյանքում մեծ ավանդ ներդրած կրթական այդ հիանալի օջախի հիմնադրման 150-ամյա հոբեյանը:

Այդ տոնակատարությանը մասնակցելու են մեծ թվով հայեր, հիմնականում այդ վարժարանի շրջանավարտներ, սաներ, որոնք Եգիպտոսում են կամ ճակատագրի բերումով սփռված են աշխարհի չորս ծագերը: Չնայած այն հանգամանքին, որ 19-րդ դարասկզբին եգիպտահայությունը նոսրացել էր, այնուամենայնիվ անհրաժեշտություն էր դարձել հայերի ազգապահպանման հարցի լուծումը: Ուրեմն, պետք էր հայկական եկեղեցիներին կից դպրոցներ ստեղծել: Այս հույժ կարելու մտահղացումն իրականացնելու համար անհրաժեշտ էր նյութական զգալի միջոցների ներդրում: Հենց այստեղ են հրապարակ իջնում մեծահարուստներ, որոնք ոչ մի միջոց չեն խնայում այդ նպատակի համար: Դրանցից շատերը հետագայում կոչվեցին Ազգային բարերարներ: Ալեքսանդրիայում Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցուն կից ստեղծվեց Արամյան դպրատունը, որի հենքի վրա 19-րդ դարի կեսերին Պողոս Բեյ Յուսուֆյանի բարերարությամբ կառուցվեց մինչեւ օրս գործող Պողոսյան ազգային վարժարանը: Այդ վարժարանում են պաշտոնավարել անվանի շատ մտավորականներ, որոնցից երկուսը շատ են հարազատ հայաստանաբնակ հայերին՝ Նիկոլ Աղբալյանը եւ Լեւոն Շանթը:

Իսկ Կահիրեում Ս. Աստվածածին եկեղեցուն կից 1828-ին ստեղծվում է Եդիպոսի դպրատունը՝ կառուցված Եդիպոսի եղբայրների բարերարությամբ:

Յետագայում՝ 1854-ին, դպրատունը փոխադրվում է մի այլ թաղամաս եւ տեղավորվում Կարապետ աղա Գալուստյանի բարերարությամբ կառուցված բարեօրէն եւ երկհարկանի շէնքում: Դպրատունը, ի հիշատակ պատմահայր Մովսէս Խորենացու, վերանվանվում է «Խորենյան վարժարան»:

Ո՛վ էր Կարապետ աղա Գալուստյանը: Կարապետ Յանւմյանը ծնվել է Վանում 1790-ին, Տեր Գալուստ քահանայի ընտանիքում: 1820-ին գաղթում են Կահիրե: Յոր մահից հետո ծննդավայրում ընդունված ավանդության համաձայն որդին վերցնում է հոր անունը եւ դառնում Կարապետ Տեր-Գալուստյան: Նա ծավալում է շատ բեղմնավոր գործունեություն եւ շուտով մեծ ճանաչում է գտնում պետական լայն շրջանակներում. արժանանում է «աղա» տիտղոսի: 1848-ին Եգիպտոսի փոխարքա իշխան Աբբաս Յիվի բեյի առաջարկությամբ նշանակվում է Եգիպտոսի գանձարանի (փողերանոցի) տնօրէն: Մեծ ձեռնբերությամբ պաշտոնավարում է մինչեւ 1854 թվականը: Խորենյան վարժարանին (իմա՝ ազգին) է կտակում մեծ արժողությամբ անշարժ գույք եւ դրամ: Մահացել է 1864-ին:

Մի այլ մեծ բարերարի՝ անվանի քաղաքական-պետական գործիչ, Եգիպտոսի վարչապետ եւ Յայկական բարեգործական ընդհանուր միության հիմնադիր (1906 թ.) Պողոս փաշա Նուբարի ծախսերով Կահիրեում հողամաս է գնվում, կառուցվում են 2 հարակից շէնքեր՝ տղաների եւ աղջիկների վարժարանները 1854 թվին հիմնադրված արդէն գործող Խորենյան վարժարանի հենքի վրա: Մանկապարտեզի շէնքի հետ ստեղծվում է կրթական մի ամբողջ համալիր, որի բացումը տեղի է ունենում 1907-ին, Կարապետ աղա Գալուստի (յան) մահվանից շուրջ 40 տարի հետո: Բացման արարողությանը անձամբ ներկա է լինում Պողոս փաշա Նուբարը եւ իր ազնվափայլ կինը՝ Մարի Նուբարը, որի անունը երեւանաբնակ շատ հայերի ծանոթ է Աբովյանի արձանի հարեւանությամբ գտնվող Մարի-Նուբար ակնաբուժարանի միջոցով:

Ներկաների միահամուռ որոշումով կրթական այդ նորակառույց համալիրը կոչվում է Գալուստյան ազգային վարժարան (ԳԱՎ):

Ուսումնառությունն այնտեղ սկսվում է 4 տարեկանից՝ մանկապարտեզից: Այն կազմված է 4 դասարաններից շատ պատկերավոր եւ իմաստալից անվանումներով. բողբոջ, կոկոն, ծաղիկ, նախապատրաստական: Այնուհետեւ նախակրթարան 1-5 դասարաններով, բարձրագույն նախակրթարան 6-8 դասարաններով եւ երկրորդական (միջնակարգ) 9 եւ 10 դասարաններով: 9-րդը բացվեց 1945-46 ուստարում: Տողերիս հեղինակը 1947-ին ԳԱՎ-ի 10-րդ դասարանն ավարտած առաջին 5 աշակերտներից մեկն է:

Իր գոյության ընթացքում ԳԱՎ-ը հազարավոր ասներ եւ շրջանավարտներ է տվել, որոնք կյանք են մտել որպէս լիարժէք հայորդիներ: Շրջանավարտներից հիշատակենք հայաստանաբնակ բազում հայերին քաջածանոթ

երկուսին: Սոցիալիստական աշխատանքի հերոս (միակ հայրենադարձը), ԽՍՀՄ եւ ՅՍԽՆԴ ժողովրդական արտիստուհի, պետական մրցանակների դափնեկիր Գոհար (հաչատուրյան) Գասպարյանը եւ ֆրանսահայ աշխարհահռչակ գեղանկարիչ Գառնիկ Չուլումյանը (Գառզու):

Կարապետ աղա Գալուստի (յան) նկատմամբ գոյություն ունեցող շատ մեծ հարգանքի նշան է նաեւ Եգիպտահայ մեծանուն գեղանկարիչ եւ քանդակագործ Օնիկ Ավետիսյանի ստեղծած կիսանդրին, որը 1935-ին տեղադրվել է ԳԱՎ-ի բակում: Բացման արարողությանը ներկա է եղել Յայրապետական պատվիրակ Գարեգին արքեպիսկոպոս Յովսէփյանցը:

ԳԱՎ-ն ունեցել է իր ուսումնական խորհուրդը, Տիկնանց խնամակալությունը, դարմանատունը, գրադարանը, լավ կահավորված ուսումնական աշխատանոցները, մարզադաշտն իր բոլոր հարմարություններով, ճաշարանը, խոհանոցը եւ այլն, որոնցից, ավաղ, այժմ մնացել է միայն մի փոքր հատվածը: 1980-ի վերջերին մի խումբ գալուստյանցիներ միտք են հղանում կազմակերպելու համաշխարհային հավաք: Այն պիտի հնարավորություն ստեղծեր տարբեր սերունդների ներկայացուցիչների մի քանի օրով մեկտեղվել, իրար տեսնել, իրարից կարոտ առնել: Այդ մտահղացումն իրականություն դարձավ: Առաջին համաշխարհային հավաքը կայացավ 1991-ին Կանադայում: Այդ աննախադեպ միջոցառման արձանագրած տպավորիչ հաջողությունը խթան հանդիսացավ մեծացնելու հանրահավաքի շրջանակները: Գալուստյանցիներին միացան նաեւ նուբարյանցիները: Միացյալ հավաքը տեղի ունեցավ 1993-ին ԱՄՆ-ում: 1995-ին Ավստրալիայում կայացած հերթական հավաքին միացել էին նաեւ պողոսյանցիները: Արդէն այս գեղեցիկ եւ աննախադեպ միջոցառումն ստացել է ավանդական բնույթ. համաշխարհային համահավաքը հրավիրվում է երկու տարին մեկ:

1999-ին Մոնրեալում կայացած հերթական հավաքին ընդունվեց շատ ճիշտ եւ տեղին որոշում. հերթական հաջորդ հավաքը հրավիրել Երեւանում: 2003-ին կայացած այս հավաքը իր էութամբ տարբերվեց նախորդներից: Այն տեղի ունեցավ Արարատի, Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Մեսրոպի շիրմի հովանու ներքո: Պետք է նշել, որ յուրաքանչյուր հավաքի ընթացքում կոկիկ մի գումար է հավաքվում, որը նվիրաբերվում է մայր հայրենիքին որոշակի նպատակի իրականացման համար, օրինակ, դպրոցների վերանորոգում, հիվանդանոցի օգնություն՝ ժամանակակից սարքավորումներ ձեռք բերելով եւ այլն:

ԳԱՎ-ի հիմնադրման 150-ամյա հոբելյանի տոնակատարությունը բարոյական ակտ է:

ՆՈՐԱՅՐ ԲԵՅԼԵՐՅԱՆ, ԳՅ բարձրագույն դպրոցի վաստակավոր գործիչ, քիմիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՊՅ-ի ֆիզիկական եւ կոլոիդների քիմիայի ամբիոնի վարիչ